

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ—ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ—ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Α΄.

| 1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1863. |

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 3.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ

ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

ΠΟΙΗΤΩΝ.

Α΄.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΕΪΝΟΣ (Heinrich Heine).

(Συνέχεια, ἴδε φυλλάδ. 2.)

IV.

Ἐρρίκος Ἐϊνος, ὁ πρεσβύτερος τεσσάρων ἀδελφῶν, ἐγεννήθη, κατὰ τὴν ἰδίαν του ποιητικὴν ἔκφρασιν, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὠραίου ἐκείνου ποταμοῦ ἔπον ἡ μωρία βλαστάνει ἐπὶ χλοερῶν λόφων, τοῦ Ρήνου, ὅστις διὰ τῶν ὑδάτων του διαβρέχει τὴν γενεθλίαν τοῦ Ἐϊνου γῆν ἀφοῦ ἀρδεύσῃ τοὺς ἀμπελώνας τῆς Ρουδενοσχάϊμ καὶ τῆς Ἰωαννησβέργ· ἡ πατρὶς αὐτοῦ εἶναι ἡ Δυσσενδόλφη.

Γόνος οἰκογενείας δικαίως οὔσης ἐν ὑπολήψει, ἐσυγγένευσεν ἐκ μητρὸς μετ' ὀνομαστῶν ἰατρῶν, ἐκ πατρὸς δὲ μετ' ἐντίμων ἐμπόρων. Οἱ πολυάριθμοι βιογράφοι του διαφανοῦσιν ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεώς του· οἱ πλείστοι αὐτῶν ἀναφέ-

ρουν ἐσφαλμένως ὅτι ἐγεννήθη τῷ 1800. Εἰς τὸ ἀμάρτημα τοῦτο ἔδωσαν γένεσιν οἱ λόγοι τοῦ ἰδίου ποιητοῦ, ὅστις, ἀστείμου χάριν, οὕτω πως ἐκφράζεται εἰς τι μέρος τῶν πονημάτων του. «Ἐγεννήθην κατὰ τὴν πρώτην ἰανουαρίου τοῦ 1800 ἔτους, ἐπομένως εἶμαι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τοῦ αἰῶνός μου.» Ἄλλ' ἡ ἀληθὴς ἐποχὴ τῆς γεννήσεώς του εἶναι τὸ ἔτος 1799. Ἴδου τὶ ἔγραφεν ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τῷ κυρίῳ Σενρναί Ταϊλλανδιέρῳ, κατὰ τὸ 1852. «Ἡ κεφαλὴ μου εὐρίσκεται ἀρκετὰ τεταραγμένη ὅπως δυνηθῶ νὰ ὑπαγορεύσω σημειώσεις· διὸ περιορίζομαι νὰ σὰς εἶπω ἀπλῶς ὅτι ἡ ἐποχὴ τῆς γεννήσεώς μου δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰς βιογραφίας ἀς περὶ ἐμοῦ ἀνεγνώσατε. Ἡ ἀνακοίβεια αὕτη, εἰρήσθω μεταξὺ ἡμῶν, ἐπήγασε θεθαίως ἐξ ἐκουσίου ἀπάτης διαπραχθείσης κατὰ τὴν τῶν Πρώσων ἐπιδρομὴν καὶ δι' ἧς ἠθέλησαν νὰ μὲ ὑπεξαιρέτωσιν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας τῆς αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας. Ἀκολουθῶν, ἅπαντα τὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας μου κατεστράφησαν ἐν Ἀμβούργῳ ὑπὸ ἀλλεπαλλήλων πυρκαϊῶν. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς βαπτίσεώς μου εὐρίσκω, ὡς γενεθλίαν μου ἡμέραν τὴν 12 δεκεμβρίου τοῦ 1799. Τὸ οὐσιῶδες εἶναι ὅτι ἐγεν-

κήθην εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ῥήνου, ὅπου δεκαεξέτης ἐστιχοῦργησα ὥδῃν τινα εἰς τὸν Ναπολέοντα· τὴν ὥδῃν ταύτην δύνασθε νὰ εὑρητε εἰς τὸ *Bibliothor τῶν ἀσμάτων*, ὑπὸ τὸν τίτλον *Οἱ δύο Ἐπίλεκτοι*, καὶ ἐξ αὐτῆς θέλετε πεισθῆ ὅτι προσέφερον τότε ἅπασαν τὴν λατρείαν μου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Οἱ προπάτορές μου ἐπρέσβευον τὸ ἐβραϊκὸν δόγμα, οὐδὲ ὑπερφηφάνευσθαι ποτὲ διὰ τὴν καταγωγὴν μου ταύτην ἢ ἐκόμπασα διὰ τὴν τοῦ Λουθηρανοῦ ιδιότητα, εἰ καὶ ἀνήκω εἰς τὴν εὐαγγελικὴν θρησκείαν ὅσον καὶ οἱ εὐλαβεστέροι τῶν ἐν Βερολίῳ ἐχθρῶν μου, οἵτινες ἀείποτε μέμφονται με ὡς ἄθρησκον. Ἐθεώρουν δὲ ὄνειδος μάλλον ὅτι συγκαταλέγομαι μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίνων πλασμάτων, ἐγὼ δὲ ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου Ἐγγέλου πεισθεὶς ὅτι ἦμην θεός. Ὅπόσον ἦμην τότε ὑπερήφανος διὰ τὴν θεότητά μου! καὶ ὅποιαν ὑψηλὴν ἰδέαν εἶχον περὶ τοῦ μεγαλείου μου! Ἀληθῶς ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἦτο δι' ἐμὲ ὠραία! Ἀλλὰ, φεῦ! παρῆλθε πρὸ πολλοῦ, καὶ σήμερον, ὅτε κατὰκειμαι οἰκτρῶς ἐπὶ τῆς κλίνης μου, μετὰ λύπης ἀναπολῶ τὰ ἔτη ἐκεῖνα· ἡ ἀσθένειά μου προοδεύει ὡσημέραι.»

Παράδοξον καὶ ἀξιοσημείωτον τῇ ἀληθείᾳ! ὅλοι σχεδὸν οἱ ποιηταὶ προοιμίασαν τὸν βίον των διὰ τῆς σπουδῆς ἐπιστημῶν οὐδόλως σχετιζομένων πρὸς τὴν ποίησιν, οἳ εἰσὶν ἡ νομικὴ, ἡ στρατιωτικὴ τέχνη, καὶ ἡ θεολογία. Καὶ ὅπως μὴ ἀναφέρωμεν ἐκ τῶν πολὺ ἀρχαίων, ὁ Τάσσος, ὁ Πετράρχης, ὁ Γαίτης ἐχρημάτισαν ὑπηρεταὶ τῆς Θέμιδος πρὶν ἢ γείνωσι τῶν μουσῶν θεράποντες. Ὁ Καμοῦν, ὁ Λοπέξ δὲ Βέγα καὶ ὁ Καλδερών ἐβάστασαν τὸ ξίφος πρὶν ἢ λάβωσιν εἰς χεῖρας τὴν λύραν. Ὁ ἐποποιὸς Κλοψτώκος, ὁ ἠδυπαθὴς Κάστης καὶ ὁ τρυφερὸς Μεταστάσιος ἦσαν ἅπαντες κληρικοὶ· ὁ δὲ Σουίφτ, ὁ *Ραβελαι τῆς Ἀγγλίας*, καὶ ὁ αἰσθηματικὸς Στέρνιος, ἂν θεωρήσωμεν αὐτοὺς ποιητὰς, εἶχον ἐπίσης συνδέσει σχέσεις μετὰ τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ Δάντης αὐτὸς ἐσπούδασεν ἀπάσας τὰς ἐν τῇ ἐποχῇ του γνωστὰς ἐπιστήμας, οὐδ' αὐτῆς τῆς θεολογίας ἐξαιρουμένης, ἥτις ἐθεωρεῖτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πρώτη τῶν ἐπιστημῶν, διότι ὁ Ὄβθης εἰσέτι δὲν εἶχε καλέσει αὐτὴν *ἐπιστήμην τοῦ σκότους*. Ὁ Σέξσπηρ ἐξήσκησε πλείστας τέχνας πρὶν ἀναβῆ τὴν σκηνὴν ὡς ἠθοποιὸς, καὶ ὁ Σχίλλερ ἐδείκνυε κλίσιν πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, ἀλλὰ, θέλων καὶ μὴ θέλων, ἐσπούδασεν ἀλληλοδιαδόχως τὰ στρατιωτικὰ, τὸ δίκαιον, τὴν ἰατρικὴν καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον διετέλεσε χειρουργὸς στρατιωτικοῦ τινος συντάγματος. Ἐπίσης ὁ

Ἀλφρέδος Μυσσὲ ἤψατο διαφορῶν σπουδῶν, καὶ ἰατρικῆς καὶ νομικῶν, καὶ ζωγραφικῆς καὶ τῆς τραπεζιτικῆς προσέτι τέχνης. Δυσκόλως δύναται τις ν' ἀπαριθμῆσῃ τὸ πλῆθος τῶν ποιητῶν οἵτινες ἢ ἐταλαντεύθησαν ἐπὶ πολὺ πρὶν εὐρωσι τὸ ἀληθὲς στάδιόν των, ἢ ἀνεχαιτίσθησαν εἰς τὴν πρὸς τὴν ποίησιν κλίσιν των ὑπὸ τῆς ἀνοήτου τῶν συγγενῶν θελήσεως. Εἰς δύο ἐκ τῶν συγχρόνων μας ποιητῶν ὁ ἔρωσ ἦναψε τὴν ἱερὰν τῆς ποιήσεως δάδα, τὴν ἕως τότε κρυπτομένην ἐν τῇ καρδίᾳ των· ὁ εἰς τούτων εἶναι ὁ Ἀλφιέρης, συνδέσας τὸ ὄνομά του στενωῶς μετὰ τὸ ὄνομα τῆς δουκίσσης Ἀλβάνης, ὁ ἕτερος εἶναι ὁ Λαμαρτίνος οὗ τὰ πρῶτα αἰσθήματα καὶ τὰ πρῶτα ἄσματα ἐνέπνευσεν ἡ Ἐλβίρα. Ὁ Πλάτων λέγει πού, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἐν τῇ γῇ ἐρωμένων συσχετίζονται πρὶν εἰς ἕτερόν τινα κόσμον. Νομίζω ὅτι τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν καὶ περὶ τῶν ποιητῶν, οἵτινες μετὰ πολλὰς ἰχνηλασίας, μετὰ πολλὰς ἀποτυχίας καὶ οἰκογενειακάς ἀποτροπὰς εὐρίσκουσιν ἐπὶ τέλους τὴν ποίησιν, τὴν ἐρωμένην των ταύτην, ἣν ἄλλοτε εἶχον ἰδῆ εἰς τὸν κόσμον τῶν ὀνείρων.

Ὁ Ἕϊνος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξαιρεθῆ τοῦ κανόνος. Ἄμα περαιώσας τὰ πρῶτα τῆς παιδικῆς ἡλικίας μαθήματα ἐν τῇ μονῇ τῶν Φραγκισκανῶν, ἐπέμψθη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς Ἀμβούργον, ὅπως σπουδάσῃ τὸ ἐμπόριον. Τῇ ἀληθείᾳ ὁ γέρον Ἕϊνος καλὰ ἐμάντευσε τὴν κλησιν τοῦ υἱοῦ του, ὃν ἀπαντῶμεν μετὰ τινα χρόνον εἰς τὸ νεωστὶ ἰδρυθὲν πανεπιστήμιον τῆς Βόννης ἀποτινάσσοντα τὴν κλασσικὴν κόνιν ἀπὸ τῆς διαθήκης τοῦ Τριβονιανοῦ, ἣν, ἅμα προχειρισθεὶς διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ὠνόμασε *σταῦλον τῶν Πανδέκτων*. Διατρίβων ἐκεῖ ἔσχε διδάσκαλον καὶ φίλον τὸν διάσημον Αὐγουστον Γουλιέλμον Σχλέγγελλον, ὅστις διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν συμβουλῶν του συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐν τῷ νεαρῷ μαθητῇ του ἀνάπτυξιν τῆς πρὸς τὴν ποίησιν ἐφέσεως. Ἀκολούθως περιφνημὸς καταστάς ὁ Ἕϊνος ἐνεθυμήθη τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ ἀλλ' ὅπως τὸν κατακλύσῃ ὑπὸ τὴν δικητικὴν του εἰρωνείαν δυνάμεθα ὁμῶς ἀληθῶς νὰ εἰπώμεν πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ, ὅτι ὁ Σχλέγγελλος εἶχε τὸ μέγα ἄδικον ἀπέναντι τοῦ Ἕϊνου νὰ ἦναι ἀρχηγέτης τῆς ῥωμαντικῆς σχολῆς ἣν οὗτος ἀδιαλείπτως κατεπολέμει· τὰ φιλολογικὰ μίση εἶναι ἐπίσης ὡς τὰ θρησκευτικὰ λυσώδη· ἐπὶ τοσοῦτον, λέγει ὁ Βάυλος, οἱ κύριοι φιλόλογοι καὶ γραμματικοὶ, εἶναι εὐδιάθετοι νὰ ἐρεθίζωνται καὶ

δύσκολοι εἰς τὸ νὰ καταπραύνωνται.¹ Ἄλλ' ἐν Βερολίῳ ἔμελλε κυρίως ὁ Ἔϊνος, διὰ τῆς μετὰ τῶν μεγαλειτέρων σοφῶν συναφείας του, νὰ ἀποκτήσῃ τὰ μεγάλα φιλολογικὰ του κεφάλαια. Νεανίας ἔτι, καὶ μόλις τὸ εἰκοστὸν δευτερον τῆς ἡλικίας του ἔτος διανύων, εἶχε στενωῶς συνδεθῆ μεθ' ὧν τῶν ἀποτελούντων ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ τὸ γραμματολογικὸν τῆς πρωσικῆς πρωτευούσης κέντρον. Ὁ νομομαθὴς Ἐδουάρδος Γανς, ὁ περίφημος φυσικὸς, μυθιστοριογράφος, ζωγράφος, στρατιωτικὸς, καὶ ἀπτόητος συνάμα θαλασσοπόρος Κάμισσος, ὁ μέγας φιλόλογος Γ. Φράνς Βόππιος, ὁ ἐπιδέξιος συγγραφεὺς Varnhagen von Ense, ὅστις ἐβάστασε μεθ' ἴσης ἐπιτυχίας τὸ ξίφος τοῦ στρατιώτου καὶ τὸν τοῦ βιογράφου κάλαμον, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ραχὴλ Ἀντωνέττα, ἡ περιφανὴς διὰ τὴν ἐν τῇ γερμανικῇ κοινωνίᾳ ἐπενεργεσίαν της, ἐχρημάτισαν οἱ πάτρωνες τοῦ νεαροῦ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης φοιτητοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ διαφαίνεται ἤδη ὁ ποιητὴς ἐπὶ ζῆμίᾳ τοῦ δικηγόρου.

Ἐν Βερολίῳ ἐπίσης ἀπήνησε φαντασιόπληκτον πνεῦμα, ἐπιβρέασαν ἴσως αὐτὸν, τὸν δραματούργον Κράββε, ὃν δημῶδη κατέστησαν ἐν Γερμανίᾳ δράματα ἀλλόκοτα, ζωὴ πολυτάραχος καὶ θάνατος πρόωρος. Ὁ Ἔϊνος συνεδέθη στενωῶς μετὰ τοῦ δυστυχοῦς συγγραφέως τοῦ *Don Zouar* καὶ τοῦ Φαύστον, δράματος προδιδόντος σύλληψιν τολμηροτάτην· εἶπον δυστυχοῦς, διότι γνωστὸν εἶναι ὅτι ὁ μέτριος οὗτος δικηγόρος ἀλλὰ μέγας ποιητὴς ὑπῆρξεν ἐν τῶν ἀπείρων θυμάτων τοῦ Βάκχου, ὅστις θερίζει ἐνίοτε καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὑπαιριῶν τοῦ Παρρασσοῦ. Ἀλλ' ἐκ πάντων ὅσους ἐν Βερολίῳ ἐγώρρισεν ὁ Ἔϊνος, εἰς μάλιστα κατέλιπεν ἴχνη ἀνεξάλειπτα ἐπὶ τῆς νεᾶς του διανοίας, ὁ Ἐγγελος. Ἡ ἐπιβρόχῃ αὕτη διαφαίνεται εἰς πᾶσαν τοῦ Ἔϊνου σελίδα καὶ δύναται τις κατὰ βῆμα νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ, διακρίνων αὐτὴν ἀπὸ τὰ οἰκεία καὶ αὐτοφυῆ τῷ ποιητῇ αἰσθήματα. Οὕτως ὅταν μεταπίπτει ἀπὸ τοῦ μεγαλοφυοῦς ἐνθουσιασμοῦ, ἀποκλειστικοῦ προνομίου τῶν εὐγενῶν καρδιῶν ὅπερ οὐδέποτε εἶναι δάνειον, εἰς παγερὰν ἀπάθειαν καὶ ἀναλγησίαν, ὅταν λησμονεῖ τὸ εὐάρεστον ἐκεῖνο κράμα εὐθυμίας, εἰρωνείας καὶ μελαγχολίας, κύριον θέληγητρον τῶν συγγραμμάτων του πηγάζον ἐξ ἰδίας τάσεως τοῦ νοῦς καὶ τῆς ψυχῆς καὶ παραδίδεται εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς δυσπιστίας, προφανῶς ὑπάρχει πάλῃ, προφανῶς ὁ ποιητὴς εὐρίσκειται ὑπὸ τὸ κράτος ξενικῆς ἐπιβρόχῆς,

καταβαλοῦσης πρὸς στιγμὴν τὴν ἀληθῆ τοῦ ποιητοῦ φύσιν. Ἡ δ' ἐπιβρόχῃ αὕτη εἶναι ἡ τοῦ μεγάλου πανθειστοῦ φιλοσόφου.

Πολλοὶ ὑπάρχουσι μὴ πεισθέντες ἀκόμη περὶ τοῦ πανθεισμοῦ τοῦ Ἐγγέλου καὶ τὸν διίσχυρισμένων ὑποστηρίζοντες διὰ λόγων βεβαίως ἰσχυρῶν, μεστῶν σοφίας καὶ πολυμαθείας, ἀλλὰ δυσυχῶς ὁ μέγας τοῦ Βερολίνου φιλόσοφος ὁμοιάζει πρὸς τὴν μυθικὴν τῶν Θηβῶν Σφίγγα. Ὅλοι ὠμίλου περὶ αὐτῆς, εἰς μόνος ἐνόησε τὸ αἶνιγμα. Οἰδίπους τοῦ Ἐγγέλου εἶναι αὐτὸς ὁ Ἐγγελος. Ἀκούσατε τὸν ποιητὴν, λέγοντα εἰς τὰς *Ὁμολογίας*· «Δι' αὐτὸ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν μεγάλην φιλίαν τοῦ βαθέως φιλοσόφου Ἐγγέλου πρὸς τὸν ἡλίθιον Ἐρρίκον Βῆρ, ἀδελφὸν ἀποθανόντα τοῦ Κ. Ἰακώβου Μαγερβῆρ, τοῦ γνωστοῦ σας μεγάλου ἀνδρός· ἦσαν ἀχώριστοι καὶ ὁ εὐφυῆς Φέλιξ Μένδελσον ἐξήγει τὸ φαινόμενον τοῦτο, παρατηρῶν πονηρῶς ὅτι ὁ Ἐγγελος δὲν ἠνόει αὐτὸν τὸν Κ. Βῆρ. Ἐγὼ ὅμως νομίζω ὅτι ἀληθῆς αἰτία τῆς στενῆς αὐτῆς σχέσεως τοῦ Ἐγγέλου ἦτον ὅτι δὲν ἠνόει τίποτε ἐξ ὧν ἔλεγεν ὁ Ἐρρίκος Βῆρ καὶ ὅτι ἐπομένως ἠδύνατο ἐπὶ παρουσίᾳ του νὰ παραδίδηται εἰς ὅλας τὰς στιγμιαίας διαχύσεις. Ἄλλως τε ὁ διάλογος τοῦ Ἐγγέλου ἦτο συνήθως εἰδὸς τι μονολόγου. Ἐφαίνετο πάντοτε ὁμιλιῶν πρὸς ἑαυτὸν διὰ τοῦ πενθίμου ἐκεῖνου τόνου τῆς φωνῆς του, συναδόντος πρὸς τὴν ἰδέαν του. Πολλάκις μ' ἐξέπληξεν ἡ παράδοξος χυδαιότης τῶν εἰκόνων του, ὧν πολλὰ ἔμεινον, οὕτως εἰπεῖν, φωτογραφημένα ἐν τῇ μνήμῃ μου. Μίαν ἐσπέραν ἐν τῷ οἴκῳ του, ἐνῷ ἔπιπε καφεὲ μετὰ τὸ δεῖπνον εὐρισκόμην παρ' αὐτὸν εἰς τὸ στένωμα ἐνός παραθύρου καὶ ἐγὼ, εἰκοσαετῆς νεανίας, παρετήρουν ἐν ἐκστάσει τὸν διάστερον οὐρανὸν καὶ ἀπεκάλουν τοὺς ἀστέρας διαμονὴν τῶν μακάρων. Ἀλλ' ὁ διδάσκαλος ἐψιθύρισε καθ' ἑαυτὸν· «τὰ ἄστρα, χοῦμ! χοῦμ! τὰ ἄστρα εἶναι λέπρα στίλβουσα ἐπὶ τῆς ὕψεως τοῦ οὐρανοῦ.» «διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! ἀνεκράξα, δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἐκεῖ ἐπάνω χώρα τις μακαριότητος ἀνταμείβουσα τοὺς ἐναρέτους μετὰ θάνατον;» ὁ διδάσκαλος μὲ παρετήρησε διὰ τῶν βλοσυρῶν ὀφθαλμῶν του καὶ μοι εἶπε ξηρῶς· «Ἄ! λοιπὸν εἰσθ' ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐτοιμάζονται νὰ ζητήσουν ἀμοιβὴν διότι περιποιήθησαν τὴν μητέρα των ἀσθενούσαν καὶ δὲν ἐφαρμάκευσαν τὸν πατέρα των.» Ταῦτα εἰπὼν, ἔστρεψε περιφοβὸς μήπως ἠκούσθη καὶ ἀπὸ ἄλλον κἀνενα ἐκτὸς τοῦ Ἐρρίκου Βῆρ, ὅστις ἐπλησίασε νὰ τὸν προσκαλέσῃ δι' ἐν βίῳ.»

Ἄλλως τε ὁ Ἔϊνος μνημονεύει μόνος τὰς περὶ

1. Gayle, Dictionnaire, art. Paréus.

τοῦ Ἐγγέλου ἐντυπώσεις του καὶ δὲν ἀρνεῖται τὴν ἐπιβρόχην ἣν ἡ σχέσηις ἐκείνη ἔσχεν ἐπ' αὐτοῦ. Οὐδὲν ἀστειότερον ἢ ὅταν μόνος ζωγραφίζῃ τὴν περίοδον τῆς θεότητός του. Ἄς ἀφήσωμεν τὸν ἴδιον νὰ ὀμιλήσῃ καὶ νὰ διηγηθῇ τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτὴν διανοητικὴν μέθην. «Οὐδέποτε ἠσθάνθην, εἶπε, μέγαν ἐνθουσιασμόν διὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἐγγέλου· πεποιθήσιν δὲ εἰς τὴν ἀληθῆ ἀλήθειαν τῆς φιλοσοφίας ταύτης οὐδεμίαν εἶχον οὐδέποτε. Οὐδέποτε ὑπῆρξα μέγας μεταφυσικὸς καὶ εἶχον ἀνεξετάστως παραδεχθῆ τὴν σύνθεσιν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἐγγέλου, ἧς αἱ συνέπειαι ἐγαργάλιζον τὴν φιλαυτίαν μου. Ἦμην νέος, ὑπερόπτης καὶ ἡ ὑπερφηανία μου ἐκολακεύετο μεγάλως ἐκ τῆς ιδέας ὅτι ἤμην θεός. Δὲν ἠθέλησα ποτὲ νὰ πιστεύω ὅτι ὁ θεὸς ἔγεινεν ἄνθρωπος, ἐφρόνουν δεισιδαιμονίαν τὸ ὑψηλὸν αὐτὸ δόγμα, καὶ ἀργότερα ἐπίστευτα τοὺς λόγους τοῦ Ἐγγέλου, ὅταν τὸν ἤκουσα διαβεβαιούντα ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι θεός. Ἡ ἰδέα αὕτη μοι ἤρесе, τὴν ἐπῆρα ὡς σπουδαίαν, καὶ ἔπαιξα τὸ θεῖόν μου πρόσωπον ὅσον ἠδυνήθην ἐντιμότερον. Ἡ ἀνόητος αὕτη ὑπεροψία, ἀντὶ νὰ παραβλάψῃ τὰ αἰσθημάτά μου, τὰ ἀνύψωσεν ἄχρι τοῦ ἠρωϊσμοῦ καὶ αἱ πράξεις μου κατέστησαν πλέον μεγάλαι καὶ πλέον γενναϊόφρονες ἢ αἱ πράξεις τῶν πτωχῶν ἐκείνων ἐναρέτων ἀθητῶν, οἵτινες πράττουσι μόνον ὅπως ἐκπληρώσωσι τὰ παραγγέλματα τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἠθικῆς. Ἦμην ἐγὼ αὐτὸς ὁ ζῶν νόμος τῆς ἠθικῆς, ἤμην ἀναμάρτητος, ἤμην ἡ ἀγνότης ἐνσαρκωμένη. Πολλάκις Μαγδαληνὴ ἐκ τῶν πλέον ὑπόπτων ἐξηγνίσθη διὰ τῶν φλογῶν τῶν πόθων μου καὶ μετεμορφώθη πάλιν εἰς ἐστιάδα ἐν ταῖς ἀγκάλαις μου. Αἱ συχναὶ ὅμως αὐταὶ ἀνορθώσεις τῆς ἀρετῆς παρ' ὀλίγον νὰ ἐξαντλήσωσι τὰς ἀγίας μου δυνάμεις. Ἦμην ὅλως ἔρωσ, οὐδὲ ὅλως μίσος. Δὲν ἐξεδικοῦμην πλέον τοὺς ἐχθροὺς μου, διότι δὲν παραδεχόμεν ἐχθροὺς ἀπέναντι τοῦ θεοῦ μου προσώπου, ἀλλὰ μόνον ἀσεβεῖς. Ἰπελάμβανον τὰ πρὸς ἐμὲ ἀδικήματά των ὡς βεβηλώσεις καὶ τὰς ὕβρεις των ὡς βλασφημίας.

Ὁφείλον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ τιμωρῶ τοιαύτας ἀσεβείας, ἀλλ' ἡ τιμωρία ἦτο θεῖος κεραυνὸς πατάσων τὸν ἁμαρτωλὸν, οὐχὶ ἀνθρωπίνη μνησικακία. Δὲν ἀνεγνώριζον φίλους ἀλλὰ πιστοὺς καὶ τοὺς εὐηργέτου μεγάλως. Τὰ ἔξοδα τῶν παραστάσεων ἐνὸς θεοῦ εἶναι φοβερά, ὅταν δὲν θέλει νὰ θεωρηθῇ ὡς ζῶν καὶ δὲν φεῖδεται οὐδὲ τοῦ βαλαντίου οὐδὲ τοῦ σώματος. Διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τις πρεπόντως τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἐντολὴν πρέπει νὰ

ἔχῃ θησαυρὸν χρημάτων καὶ υγείας. Ἐγὼ δὲ μίαν ἡμέραν, περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς φεβρουαρίου 1848, ἠσθάνθην ἄλλείποντα τὰ δύο ταῦτα πράγματα καὶ ἡ θεότης μου ἐκλονίσθη τόσον, ὥστε κατέβρευσεν ἀθλίως.¹»

Ἄλλὰ μίαν ἡμέραν ὁ ποιητὴς ἐνθυμεῖται τοῦ Μολιέρου τὸν στίχον

Il est avec le ciel des accommodements,

καὶ ἀποφασίζει νὰ συμφιλιωθῇ μετὰ τοῦ θεοῦ. Λειτουργοῦνται τὰς τάξεις τῆς φιλοσοφίας καὶ ζητεῖ ἰδίᾳ συγγνώμην ἀπὸ τὸν Θεὸν διότι ὑπῆρξεν Ἐγελιστὴς, ὡς ὁ περιβόητος ἐφημέριος Μελιέρου διότι ὑπῆρξε χριστιανός. Θέλει νὰ καταστρέψῃ πάντα τὰ περὶ γερμανικῆς φιλοσοφίας συγγράμματά του καὶ ἀδυνατῶν νὰ τὸ πράξῃ περιορίζεται νὰ καύσῃ ἐν ἔργον του, προῖον πολυετῶν μόχθων, περὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ διδασκάλου ὅπερ προσεπάθει νὰ καταστήσῃ ὅπως οὐδὲν καταληπτὸν διότι, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν, ἡ ἀρετὴ αὕτη τῷ ἔλλειπεν ὀλοτελῶς. Εἰς τὴν πρὸς Θεὸν ἐπάνοδον ταύτην συνετέλεσεν ὀλίγον καὶ ὁ φόβος, ὡς λέγει αὐτὸς ὁ Ἕϊνος. Εἶχεν ἰδεῖ τὴν ἀθείαν στενωῶς συνδεδεμένην μετὰ τῆς τολμηροτέρας κοινοκτημοσύνης. Δὲν ἠξέυρω ἂν ὁ θεὸς εὐχαριστήθη ἀπὸ τὴν μετάνοιαν ταύτην καὶ ἂν ὁ Σατανᾶς ἐθρήνησε. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἀπώλεσε μεγάλως, διότι ὁ Ἕϊνος ἦτον ἐντελὼς μεμυημένος τὰ μυστήρια τῆς γερμανικῆς Σφιγγός.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐπόμερον φύλλον.)

ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ ΑΣΗΜΙΟΣ.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ.

ΑΙ ΔΥΩ ΕΡΩΜΕΝΑΙ.

(Συνέχεια ἰδὲ φύλ. 2).

III

Ν' ἀγαπήσῃ τις εἶναι εὐκολον· δύσκολον εἶναι νὰ εἴπῃ ὅτι ἀγαπᾷ. Ὁ Βαλεντίνος ἐπῆρε τὸ σχεδιογράφημά του καὶ ἐξῆλθε τὴν ἐπαύριον ἀπὸ πρωίας. Ἐπῆγε κατ' ἀρχὰς εἰς τῆς Μαρκησίας καὶ, κατ' εὐτυχῆ ἀλλὰ σπανίαν σύμπτωσιν, τὴν εὗρεν ὅπως τὴν ἐφαντάζετο τὴν προτεραίαν. Ἦτο μὲν Ἰούλιος. Καθημένη ἐπὶ θρονίου ξυλίνου, πολυτελῶς

1. Ὁ ποιητὴς ὑπνοεῖ ἐνταῦθα τὴν τρομερὰν παραύσιαν ἧτις ἀπὸ τοῦ 1848 τὸν καθήλωσεν ἐπὶ τῆς κλίνης τῶν βασιάνων σχεδὸν διαρκῶς ἄχρι τῆς ὥρας τοῦ θανάτου.